

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มสธ. ครั้งที่ 3
The 3rd STOU Graduate Research Conference

การบูรณาการทุนทางสังคมของแหล่งท่องเที่ยวในการเชื่อมโยงสู่การพัฒนาอุตสาหกรรม

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของจังหวัดลำปาง

Integrating Social Capitals of Tourism Resources in Its Connectivity with Culture and Ecotourism Industry Development of Lampang Province

บุญทวรรณ วิงวอน (Boonthawan Wingwon)* ชัยยุทธ เลิศพาชิน (Chaiyutha Lertpachin)**

บุญชนิต วิงวอน (Boonchanit Wingwon)*** อัจฉรา เมฆสุวรรณ (Atchara Meksuwan)***

บทคัดย่อ

การวิจัยมีวัตถุประสงค์ คือ (1) วิเคราะห์บริบทและทุนทางสังคมด้านแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและเชิงนิเวศ จังหวัดลำปาง (2) ศึกษาความเป็นไปได้ในการบูรณาการหน่วยงานที่มีส่วนได้ส่วนเสียด้านการท่องเที่ยว (3) ทดลองเส้นทางการท่องเที่ยวจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและประเมินผลศักยภาพของสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและเชิงนิเวศและ (4) เพื่อเชื่อมโยงสารสนเทศเชิงวัฒนธรรมและเชิงนิเวศกับจังหวัดเชียงราย เชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง พะเยาและแพร่ (เส้นทาง R3A)

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมนี้ ประชากร คือ ผู้ที่มีส่วนได้-ส่วนเสียด้านการท่องเที่ยวจังหวัดลำปาง เครื่องมือ คือ การสำรวจ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก แบบสอบถาม การระดมสมองผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง การเสวนากลุ่ม การศึกษาฐาน การประชุมและการจัดเวทีประชุมแบบมีส่วนร่วม การวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิเคราะห์บริบท จังหวัดลำปางพบว่าพื้นที่เป็นแอ่งคล้ายกระทะ อากาศร้อน อบอ้าวตลอดปี การคมนาคมสะดวก โดยมีระบบโลจิสติกส์เป็นศูนย์กลางเชื่อมต่อระหว่างภาคเหนือตอนบนและภาคเหนือตอนล่าง เป็นเมืองสำคัญด้านศิลปวัฒนธรรม วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ที่สงบและมีสถาปัตยกรรมล้านนาอันโดดเด่น รายได้ส่วนใหญ่มาจากภาคอุตสาหกรรม โดยมีทุนทางสังคมประกอบไปด้วยทุนด้านทรัพยากรท้องถิ่น ทุนทางวัฒนธรรม/ค่านานาและวิถีชีวิตของชุมชน ทุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในแต่ละพื้นที่

ความเป็นไปได้ในการบูรณาการหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง พบว่าได้มีการจัดสรรและระดมสรรพกำลังขององค์กรตั้งแต่ วัด อุโบสถ ทรัพยากรทั้งที่เป็นตัวเงินและไม่เป็นตัวเงิน บุคลากรและปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวผ่านเวทีการเสวนา การประชุม สัมมนาด้วยการใช้ยุทธศาสตร์ชาติ ยุทธศาสตร์จังหวัดและนโยบายการท่องเที่ยวของจังหวัดเพื่อให้เกิดการพัฒนาและยกระดับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจทั้งระดับท้องถิ่น ภูมิภาคและระดับชาติ ผ่านกิจกรรมต่างๆ การประชาสัมพันธ์ และ โครงการ

ผลการทดลองเส้นทางการท่องเที่ยวจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและประเมินผลศักยภาพของสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและเชิงนิเวศพบว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับดีมากทุกปัจจัย คือ ด้านสารสนเทศที่น่าสนใจ มีความชัดเจน ถูกต้อง น่าเชื่อถือ และตรงกับความต้องการ ลำดับต่อมา คือ ด้านความสะดวกในการสืบค้นข้อมูลและวางแผนเส้นทางการท่องเที่ยว

การเชื่อมโยงสารสนเทศเชิงวัฒนธรรมและเชิงนิเวศกับเส้นทาง R3A ด้วยการประสานงานกับตัวแทนหน่วยงานภาครัฐและเอกชนทั้งระดับจังหวัด อำเภอ ตำบลและหมู่บ้าน อันรวมไปถึงจังหวัดเชียงราย เชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง พะเยาและแพร่ เพื่อให้ผู้ให้บริการแหล่งท่องเที่ยวทั่วประเทศได้ใช้สารสนเทศในการตัดสินใจเดินทางมาท่องเที่ยวบนพื้นฐานของความต้องการและความคาดหวังด้านแหล่งท่องเที่ยวเป็นที่ตั้ง บนเว็บไซต์ <http://www.lpguidemap.com>

คำสำคัญ: การบูรณาการทุนทางสังคม การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและเชิงนิเวศ การเชื่อมโยงสารสนเทศ

*รองศาสตราจารย์ ดร. หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง,
e-Mail: boonthawan2009@gmail.com

**อาจารย์ ดร. หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

*** นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มสธ. ครั้งที่ 3
The 3rd STOU Graduate Research Conference

Abstract

The purposes of this research were (1) to analyze the context and state of social capitals of culture and ecotourism of Lampang province, (2) to study the feasibility of integrating of related tourism agencies, (3) to test the stakeholder tourism routes and evaluate the capability of culture and ecotourism resources and (4) to link culture and ecotourism information with Chiangrai, Chiangmai, Lamphun, Lampang, Prayao and Phrae (R3A Route) provinces

It was participatory action research with tourism stakeholders of Lampang province as population. The research tools were consisted of questionnaire survey, in-depth interview, questionnaire brain-storming session, group seminar, field trip meeting and participatory conference for content analysis.

The outcomes of research revealed the context of Lampang province geographical area was crater, with hot and humid weather throughout the year, with convenience transportation and logistics system as communication linkage center between the upper and lower Northern region. It was key center city of art, culture, life style, peaceful live and outstanding Lanna architecture. The main revenue derived from industrial sector. The social capital consists of the capital on the local resources, cultural capital, legend, lifestyle of the community and participation of the people in each area.

The feasibility of integrating related tourism agencies revealed that there were allocated and mobilized resources of organization, starting from raw materials, financial and non-financial resources, human resources, process and other related factors within tourism industry in the form of discussion forum, meeting or seminar at national, province and province level policy. They were in turn activate development and upgrading tourism industry to drive economic system at community, provincial and national level in various organized activities and project.

The outcomes of testing the stakeholders tourism routes and evaluating the capability of culture and ecotourism resources revealed high rated opinions level on all factors, i.e information was interesting, clarity, accuracy, trustworthy and match the requirements and was followed by convenience in searching data and in planning travel route.

The continuity of culture and ecotourism information with Chiangrai, Chiangmai, Lamphun, Lampang, Prayao and Phrae (R3A Route) by coordinating with official representatives of both private and government sectors at provincial, district, sub-district and community level including Chiangrai, Chiangmai, Lamphun, Lampang, Phayao and Phrae. The aim as service to consumers at tourism resources, so that they were able to utilize information in their decision making before travel by based on the expectation and requirements of each location on website <http://www.lpguidemap.com>.

Keywords: Integrating Social Capitals, Culture and Ecotourism Industry Development, Information Connectivity

*รองศาสตราจารย์ ดร. หลักสูตรปรัชญาคุณภูมิบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง,
e-Mail: boonthawan2009@gmail.com

**อาจารย์ ดร. หลักสูตรปรัชญาคุณภูมิบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

*** นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาคุณภูมิบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มสธ. ครั้งที่ 3 The 3rd STOU Graduate Research Conference

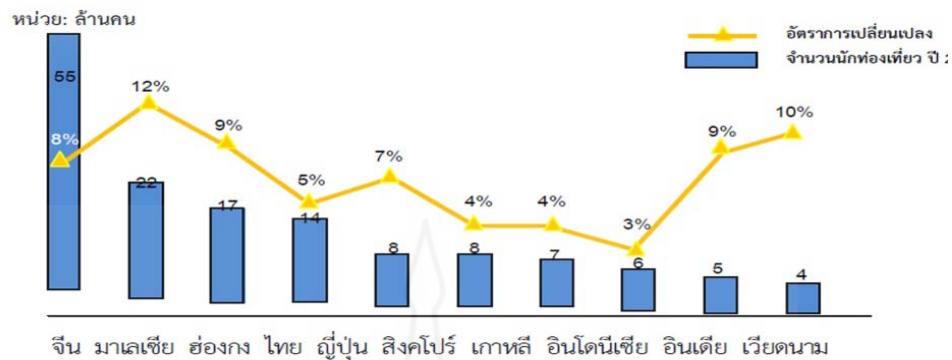
บทนำ

อุตสาหกรรมท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญมากต่อระบบเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ทำให้เกิดการลงทุนและการจ้างงาน ก่อให้เกิดการกระจายรายได้ไปสู่ประชาชนกลุ่มต่างๆ ทั้งในชุมชนเมืองและชนบทอย่างกว้างขวาง (Andereck, et al., 2005) อีกทั้งเป็นช่องทางเผยแพร่และแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม โดยมีผลดีทางด้านกายภาพ คือ ทำให้มีการพัฒนาสาธารณูปโภค สาธารณูปการ สิ่งอำนวยความสะดวกและสภาพภูมิทัศน์ของแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ส่งผลให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเกิดประโยชน์หรือคุณค่า ไม่ว่าจะเป็นด้าน (1) ด้านจิตใจ (2) ด้านสังคม (3) ด้านเศรษฐกิจ (4) ด้านสิ่งแวดล้อม และ (5) ด้านวัฒนธรรม (Nunkoo and Ramkissoon, 2011)

การเติบโตของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยต้นทุนของธรรมชาติ ต้นทุนทางสังคม ชุมชนและเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง (Andereck, et al., 2005) โดยที่ความสำเร็จของการท่องเที่ยวขึ้นอยู่กับสนับสนุนกิจการแต่ละประเภทของประชาชนและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่นั้นๆ (Gursoy and Rutherford, 2004) ภาคเหนือของประเทศไทยมีศักยภาพการท่องเที่ยวระดับสูง มีธรรมชาติสวยงามแหล่งอารยธรรมล้านนา สังคมวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ทำให้ภาคเหนือเป็นพื้นที่เอื้อต่อยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติในปี พ.ศ. 2555-2559 โดยนำความโดดเด่นของอารยธรรมล้านนามาสร้างเป็นจุดขายสำคัญด้านการท่องเที่ยว

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว นอกจากจะสร้างรายได้โดยมีมูลค่าเป็นอันดับหนึ่งของการค้าบริการโดยรวมของประเทศแล้วยังเป็นอุตสาหกรรมที่ก่อให้เกิดธุรกิจที่เกี่ยวข้อง อาทิ โรงแรมและที่พัก ภัตตาคารร้านอาหาร ร้านจำหน่ายของที่ระลึก การคมนาคมขนส่ง เป็นต้น ซึ่งก่อให้เกิดการลงทุน การจ้างงานและการกระจายรายได้สู่ท้องถิ่นโดยในแต่ละปีสามารถสร้างรายได้เข้าสู่ประเทศเป็นจำนวนมาก (Lord, Greenidge and Devonish, 2011) จำนวนนักท่องเที่ยวของประเทศไทยในช่วงที่ผ่านมา การเข้ามาท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว รายได้ ค่าใช้จ่ายและวันพักเฉลี่ยของนักท่องเที่ยวได้เพิ่มขึ้นในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา ถึงแม้ประเทศไทยจะประสบกับปัญหาและวิกฤตด้านการท่องเที่ยว ซึ่งส่งผลกระทบต่อจำนวนและรายได้ของนักท่องเที่ยวในช่วงวิกฤต และหลังเกิดวิกฤต แต่ก็พบว่าภายหลังจากวิกฤตผ่านพ้นไปอัตราการเติบโตของการท่องเที่ยวจะกลับไปอยู่ในระดับเดิม ซึ่งจำนวนนักท่องเที่ยวมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมาพบว่ามีนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวในประเทศไทยเฉลี่ยปีละประมาณ 9 ล้านคน มีอัตราเติบโตเฉลี่ยสะสมร้อยละ 5 ต่อปี อัตราการเติบโตเฉลี่ยของนักท่องเที่ยวเป็นอันดับ 7 ของเอเชีย โดยมาเลเซียและเวียดนามมีการเติบโตเฉลี่ยอันดับที่ 1 และ 2 ตามลำดับ ปี พ.ศ. 2553 เป็นปีที่ประเทศไทยมีนักท่องเที่ยวสูงที่สุดจำนวน 15.8 ล้านคน ดังภาพที่ 1

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มสธ. ครั้งที่ 3
The 3rd STOU Graduate Research Conference

ภาพที่ 1 แสดงจำนวนนักท่องเที่ยวประเทศต่าง ๆ ในรอบ 10 ปีที่ผ่านมา

ที่มา : สถิตินักท่องเที่ยว, กรมการท่องเที่ยว (2555)

จากภาพที่ 1 แสดงจำนวนนักท่องเที่ยวประเทศต่าง ๆ ในรอบ 10 ปีที่ผ่านมา พบว่าจากการที่ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีเอกลักษณ์ของคนในชาติที่นานาประเทศรู้จักประเทศไทยในนาม “สยามเมืองยิ้ม” และเป็นเมืองแห่งอารยธรรมที่มีโบราณสถาน สถาปัตยกรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี วิถีชีวิตหรือแม้กระทั่งสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ที่ยังคงความเป็นธรรมชาติอยู่ จึงส่งผลให้นักท่องเที่ยวทั้งในและต่างประเทศอยากสัมผัสสิ่งต่างๆ ที่อยู่ในเมืองไทย หรืออีกนัยหนึ่งคือ ความต้องการท่องเที่ยวในพื้นที่ต่างๆ ทั่วประเทศไทย เพื่อสัมผัสกับสิ่งที่ประเทศหรือจังหวัดตนเองไม่มี ส่งผลให้รายได้หรือค่าใช้จ่ายในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีประมาณที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ดังจะเห็นได้จากรายได้จากการท่องเที่ยวมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นและจากสถิติรายได้จากการท่องเที่ยวในปี พ.ศ. 2553 มีรายได้ 585.9 พันล้านบาท ระหว่างปี พ.ศ. 2548-2553 พบว่าประเทศไทยมีรายได้จากการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง อัตราขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ 11.90 ต่อปี (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2554: 11)

จังหวัดลำปางนอกจากมีความโดดเด่นทางด้านธรรมชาติและศิลปวัฒนธรรมแล้ว ยังมีความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น ชนชาวไทลื้อ ชนเผ่าเมี่ยน ชนเผ่าปะเกอญอและเผ่าอีก้อ โดยแต่ละพื้นที่ยังคงอนุรักษ์วัฒนธรรมไว้ ถึงแม้ว่าปัจจุบันเทคโนโลยี วัฒนธรรมตะวันตกจะเข้ามามีบทบาทมากขึ้น สิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยดึงดูดนักท่องเที่ยวเข้ามาในแต่ละพื้นที่ งานวิจัยของรศิกา อังกูรและคณะ (2549) ได้สรุปว่าความงดงามของวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่กระจายอยู่ในแต่ละพื้นที่เป็นองค์ประกอบที่หนุนเสริมการท่องเที่ยวให้เกิดการพัฒนาในแต่ละพื้นที่

อย่างไรก็ตามการขยายตัวของนักท่องเที่ยวในหลายพื้นที่ของจังหวัดลำปางมีมากขึ้น แต่ยังมีปัญหาบางประการอันเป็นผลมาจากนักท่องเที่ยว อาทิ มีการทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สถาปัตยกรรมด้วยคุณค่าหรือถูกทำลาย ปัญหาขยะจำนวนมากขึ้น ปัญหาน้ำเสีย สถานที่ท่องเที่ยวบางแห่งมีความชำรุดทรุดโทรม ขาดการดูแลเอาใจใส่จากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ข้อมูลเส้นทางท่องเที่ยวไม่มีความครอบคลุมและผู้ให้บริการขาดความตระหนักและการดูแลเอาใจใส่ในแหล่งท่องเที่ยวเหล่านั้น (กรวรรณ สังขกร, 2551) จังหวัดลำปางอ่อนด้อยการเชื่อมโยงเครือข่ายการท่องเที่ยวแบบองค์รวมแต่ดำเนินงานแบบต่างคนต่างทำหรือใช้ความคิดตนเองดำเนินการในลักษณะคนละทิศคนละทาง (สัมภาษณ์ธนา แก้วนิล, 2555) ขาดการบูรณาการกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ลำดับสุดท้ายขาดการนำทุน

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มสธ. ครั้งที่ 3 The 3rd STOU Graduate Research Conference

ทางสังคมมาประยุกต์ใช้ในการเพิ่มมูลค่าให้กับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ดังนั้น จากสภาพความเป็นมาดังกล่าว จึงเป็นที่มาของการวิจัยในการขับเคลื่อนอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของจังหวัดลำปางภายใต้การประยุกต์ใช้ทุนทางสังคม ผ่านการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายของการท่องเที่ยว หนุนเสริมอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในพื้นที่ จังหวัดลำปาง

โจทย์ในการวิจัย

1. สภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและเชิงนิเวศของจังหวัดลำปางที่ผ่านมาเป็นอย่างไร
2. ผลจากการบูรณาการทุนทางสังคมของแหล่งท่องเที่ยวในการเชื่อมโยงสู่การพัฒนาอุตสาหกรรม การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของจังหวัดลำปางส่งผลต่อระบบเศรษฐกิจสร้างสรรค์มากน้อยเพียงใด

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. วิเคราะห์บริบทและสภาพทุนทางสังคมด้านแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและเชิงนิเวศ จำนวน 13 อำเภอ ของจังหวัดลำปาง
2. ศึกษาความเป็นไปได้ในการบูรณาการองค์กร หน่วยงานทางด้านการท่องเที่ยวในจังหวัดลำปางในการพัฒนา และยกระดับอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในจังหวัดลำปาง
3. ทำการทดลองเส้นทางการท่องเที่ยวจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและประเมินผลศักยภาพของสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและเชิงนิเวศโดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายในจังหวัดลำปาง
4. เพื่อเชื่อมโยงสารสนเทศเชิงวัฒนธรรมและเชิงนิเวศกับเส้นทาง R3A

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้พื้นที่จำนวน 13 อำเภอของจังหวัดลำปาง ด้วยการจัดเวที เพื่อมุ่งเน้นการท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรมและเชิงนิเวศ การทดลองเส้นทางการท่องเที่ยวจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและประเมินผลศักยภาพของ สถานที่ท่องเที่ยวและเชื่อมโยงสารสนเทศเชิงวัฒนธรรมและเชิงนิเวศกับจังหวัดเชียงราย เชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง พะเยาและแพร่ (เส้นทาง R3A) ประชากร คือ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและเชิงนิเวศของ จังหวัดลำปาง ทั้งในระดับจังหวัด อำเภอ ท้องถิ่นและชุมชนในจังหวัดผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องกับ อุตสาหกรรมท่องเที่ยว ตลอดจนนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศที่มาใช้บริการด้านแหล่งท่องเที่ยว ระยะเวลาในการวิจัย 1 ปี

การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การท่องเที่ยวจังหวัดลำปาง จังหวัดลำปางมีจุดเด่นทางด้านภูมิศาสตร์ที่มีอุทยานแห่งชาติถึง 7 แห่ง และ วนอุทยาน 1 แห่ง ประกอบด้วย (1) อุทยานแห่งชาติขุนตาล (2) อุทยานแห่งชาติดอยหลวง (3) อุทยานแห่งชาติแม่สะ แวะ (4) อุทยานแห่งชาติถ้ำผาไท (5) อุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อน (6) อุทยานแห่งชาติเวียงโกศัย (7) อุทยานแห่งชาติแม่ยม และวนอุทยานม่อนพระยาแช่ จำนวน 1 แห่ง เป็นต้น ซึ่งส่งผลให้จังหวัดลำปางมีความโดดเด่นทางด้านความเป็น

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มสธ. ครั้งที่ 3 The 3rd STOU Graduate Research Conference

ธรรมชาติและที่ผ่านมามีจังหวัดลำปางยังได้ส่งเสริมทางด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตอุทยานแห่งชาติต่าง ๆ ในจังหวัดอย่างต่อเนื่อง (กรมอุทยานแห่งชาติ, 2554)

นอกจากความโดดเด่นทางด้านธรรมชาติแล้ว จังหวัดลำปาง ยังมีความหลากหลายของชาติพันธุ์ งานวิจัยของริกา อังกูรและคณะ (2549) ได้สรุปว่าการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นได้รับความนิยมทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ โดยเฉพาะกลุ่มนักท่องเที่ยวที่ต้องการหาความรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิตและความงดงาม วิถีวัฒนธรรมกระจายอยู่ในพื้นที่ต่าง ๆ ทั่วจังหวัดลำปาง เช่น ชาวไทลื้อในพื้นที่ของบ้านกล้วยลือ อำเภอมืองลำปาง ชนเผ่าเมี่ยน ชนเผ่าปะเกอโกญ และเผ่าอีโก้ ในอำเภองาวและอำเภอแจ้ห่ม ซึ่งในแต่ละพื้นที่ยังคงรักษาวัฒนธรรมของแต่ละชนเผ่าทั้งในเรื่องของการแต่งกาย การดำรงชีวิตแบบดั้งเดิมอยู่ถึงแม้ว่าเทคโนโลยี วัฒนธรรมตะวันตกจะเข้ามามีบทบาทในประเทศไทยและจังหวัดลำปางมากขึ้นในปัจจุบัน แต่ไม่ว่าวันเวลาจะผ่านไปในยุคสมัยใด ๆ ก็ตามชุมชนพื้นที่เหล่านี้ยังมีการจัดงานวัฒนธรรมประจำปีอย่างสม่ำเสมอ เพื่อสื่อถึงวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะของพื้นที่แต่ละอำเภอ ดังนั้น กิจกรรมเหล่านี้เองที่เป็นปัจจัยดึงดูดนักท่องเที่ยวเข้ามาในพื้นที่มากขึ้น

ทุนทางสังคม หมายถึง ความสัมพันธ์ทางสังคมหรือโครงสร้างทางสังคมที่สามารถเชื่อมโยงไปสู่ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจไม่ว่าจะเป็นความเชื่อใจไว้วางใจกัน (trust) เครือข่าย (network) สถาบัน (institution) (Putnam, 1993) ความสัมพันธ์ทางสังคมหรือโครงสร้างทางสังคมรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง ทุนทางสังคมเกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันของเอกบุคคล กลุ่มหรือองค์การ ผ่านกระบวนการจัดกิจกรรมร่วมมือกัน ยิ่งมีมากเท่าไรก็อาจเป็นผลดีในแง่ที่ว่า เกิดการเรียนรู้ รับรู้ และส่งผ่านข้อมูลข่าวสารระหว่างกัน ทำให้เกิดคุณค่าบางอย่างที่สามารถยึดโยงและยอมรับร่วมกัน

อีกทั้งสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2547) ได้กล่าวถึงรูปแบบทุนทางสังคมหรือการเข้ามามีส่วนร่วม แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ (1) รูปแบบเชิงโครงสร้าง (structure) หมายถึง บทบาทของเครือข่ายทางสังคมที่ส่งเสริม/สนับสนุนโดยกฎระเบียบ และจารีตที่ขจัดปัญหา collective actions ในสังคมจากการให้/แบ่งปัน ข้อมูลข่าวสาร ทุนทางสังคมในรูปแบบนี้จึงมีลักษณะที่เป็นวัตถุวิสัย (objective) และสามารถสังเกตการเกิดขึ้นหรือลดลงได้อย่างชัดเจน และ (2) รูปแบบเชิงวิธีการคิด (cognitive) หมายถึง บรรทัดฐาน (norms) คุณค่า (value) ความไว้วางใจ (trust) ทักษะคติ (attitudes) และความเชื่อ (belief) ซึ่งมีจะเป็นสิ่งที่จับต้องได้ยากและไม่มีความเป็นตัวตน (non-material) และมีลักษณะเป็นอัตวิสัย (subjective) ทำให้การสังเกตและวัดการมีอยู่หรือเสื่อมสลายได้ยาก

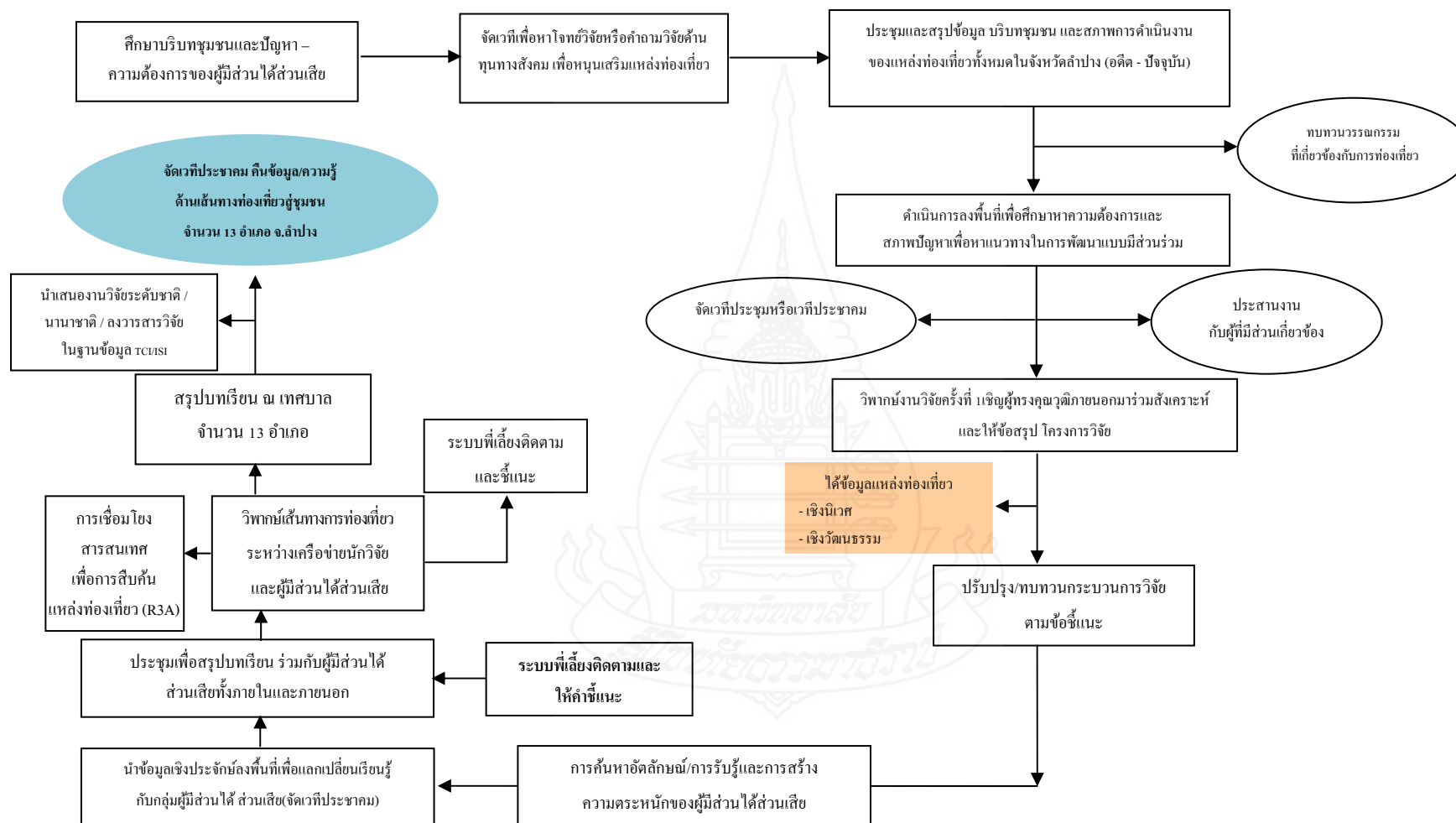
การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นผลมาจากการต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจะศึกษาเรียนรู้วัฒนธรรม ชนชาติและการดำรงชีวิตที่แตกต่างไปจากที่อาศัยอยู่เดิม เนื่องจากมนุษย์ส่วนใหญ่มีสัญชาตญาณของความอยากรู้อยากเห็นในตัวเอง อีกทั้งแนวคิดของพะยอม ธรรมบุตร (2548: 1) ได้ให้ความหมาย การท่องเที่ยวว่าเป็นการให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยวและสถานที่ที่เป็นจุดหมายปลายทางของการเดินทางท่องเที่ยว โดยที่นักท่องเที่ยวจะสนใจวิถีชีวิตประเพณีดั้งเดิม มรดกวัฒนธรรม ศิลปะ อดุสสาหกรรมและกิจกรรมนันทนาการของชุมชนท้องถิ่น นักท่องเที่ยวจะเยี่ยมชมและศึกษาแหล่งประวัติศาสตร์ ศิลปะ มหกรรมและงานแสดงสินค้าหัตถกรรม พิพิธภัณฑวัตถุประเภท ศิลปะการแสดงและทัศนศิลป์ ตลอดจนแหล่งมรดกต่าง ๆ ในแต่ละพื้นที่นั้น ๆ (พรทิพย์ กิจเจริญไพศาล, 2553: 15-18; Pizan and Mansfeld, 1999)

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มสธ. ครั้งที่ 3 The 3rd STOU Graduate Research Conference

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึง การท่องเที่ยวไปในแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น แหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ โดยมีกระบวนการเรียนรู้ทางสิ่งแวดล้อม ภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมกับท้องถิ่น เพื่อมุ่งเน้นให้เกิดสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2540: 5) อีกทั้งการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2539: 15) ใช้คำว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยให้ความหมายว่าเป็นการเดินทางไปยังสถานที่ท่องเที่ยวแห่งใดแห่งหนึ่ง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาและเพลิดเพลินไปกับทัศนียภาพ สภาพธรรมชาติ สภาพสังคม วัฒนธรรม วิถีชีวิตของคนไทยในท้องถิ่น บนพื้นฐานของความรู้และความรับผิดชอบต่อระบบนิเวศ

กรอบกระบวนการวิจัย

ภาพที่ 2 กรอบกระบวนการวิจัย

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มสธ. ครั้งที่ 3 The 3rd STOU Graduate Research Conference

วิธีการดำเนินวิจัย

วิธีการวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยใช้การศึกษาวิจัยแบบมีส่วนร่วม ประชากร คือ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจังหวัดลำปาง คือ ผู้ประกอบการด้านอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดลำปาง และหน่วยงานของภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดลำปาง ตัวแทนชาวบ้านในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรมและนิเวศ นักท่องเที่ยว ตัวแทนเทศบาล ตัวแทนองค์การบริหารส่วนตำบล ปราชญ์ชาวบ้าน และนักท่องเที่ยว สมาคมสมาพันธ์การท่องเที่ยวภาคเหนือ จังหวัดลำปาง

กลุ่มตัวอย่าง คือ ตัวแทนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจังหวัดลำปาง จำนวน 1,878 ราย โดยใช้วิธีการสุ่มแบบโควตา คือ (1) ผู้ประกอบการด้านอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดลำปาง จำนวน 236 คน (2) สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดลำปาง จำนวน 31 คน (3) ตัวแทนชาวบ้านในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรมและนิเวศ จำนวน 420 คน (4) นักท่องเที่ยว จำนวน 578 คน (5) ตัวแทนเทศบาล 162 คน (6) ตัวแทนองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 126 คน (7) ปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 171 คน และ (8) สมาคมสมาพันธ์การท่องเที่ยวภาคเหนือ จังหวัดลำปาง จำนวน 154 คน เครื่องมือที่ใช้ คือ การสำรวจ การสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตการณ์ การจัดเวทีเสวนา การประชุมแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในท้องถิ่น ศึกษาดูงาน และการวิเคราะห์เนื้อหา สำหรับสถานที่ในการดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยได้ใช้พื้นที่ในการศึกษา คือ แหล่งท่องเที่ยวทางนิเวศและวัฒนธรรม โดยมีพื้นที่วิจัยจำนวน 13 อำเภอในจังหวัดลำปาง คือ อำเภอเมืองลำปาง อำเภอแม่ทะ อำเภอแม่เมาะ อำเภอห้างฉัตร อำเภอเกาะคา อำเภอเสริมงาม อำเภอสบปราบ อำเภอเถิน อำเภอแม่พริก อำเภอเมืองปาน อำเภอแจ้ห่ม อำเภอวังเหนือ และอำเภอองาว

โดยมีขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย ดังนี้

1. เตรียมการวางแผนดำเนินการวิจัย โดยหัวหน้าแผนงานดำเนินการประชุมกับโครงการย่อยในแผนงาน ซึ่งมี 2 โครงการย่อย คือ (1) โครงการการวิเคราะห์แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและเชิงนิเวศ เพื่อค้นหาคุณลักษณะเฉพาะและสร้างการรับรู้ด้านอัตลักษณ์ ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนจังหวัดลำปาง และ (2) โครงการการสร้างระบบสารสนเทศเพื่อการสืบค้นด้านแหล่งท่องเที่ยว เส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของจังหวัดลำปาง
2. ทำการสำรวจแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดลำปาง ศึกษาวิเคราะห์บริบท จำนวน 13 อำเภอ
3. สังเคราะห์ข้อมูลประเภทศักยภาพและอัตลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดลำปาง และทำการจัดประเภทแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและเชิงนิเวศใน 13 อำเภอของจังหวัดลำปาง
4. ออกแบบฐานข้อมูลและระบบข้อมูลเส้นทางท่องเที่ยว และออกแบบส่วนติดต่อกับผู้ใช้ทั้งฐานข้อมูลและระบบสารสนเทศ
5. ทำการวิพากษ์เส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและเชิงนิเวศของจังหวัดลำปาง
6. ทำการพัฒนาบบสารสนเทศแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและเชิงนิเวศของจังหวัดลำปาง ด้านเว็บไซต์เพื่อสืบค้นและจัดเส้นทางท่องเที่ยว
7. ติดตั้งและทดสอบระบบสารสนเทศแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและเชิงนิเวศของจังหวัดลำปาง ด้วยเว็บไซต์เพื่อสืบค้นและจัดเส้นทางท่องเที่ยวในการเชื่อมโยงกับจังหวัดเชียงราย เชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง และแพร่ (R3A)

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มสธ. ครั้งที่ 3 The 3rd STOU Graduate Research Conference

8. ทำการทดสอบเส้นทางการท่องเที่ยวในการเชื่อมโยงกับจังหวัดเชียงราย เชียงใหม่ ลำพูน ลำปางและแพร่ (R3A)
9. ทำการประเมินผลการใช้ระบบสารสนเทศแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและเชิงนิเวศของจังหวัดลำปาง
10. สรุปบทเรียนจากงานวิจัยและจัดเวทีเสวนาเพื่อค้นข้อมูลและความรู้ให้กับพื้นที่วิจัยหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องด้านอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและเชิงนิเวศของจังหวัดลำปางและจัดทำเล่มรายงานฉบับสมบูรณ์ ตลอดจนมีการนำเสนอผลงานวิจัยในระดับชาติหรือนานาชาติ ดังภาพที่ 2 กิจกรรมการลงพื้นที่ดำเนินงานวิจัย

ผลการวิจัย

บริบทจังหวัดลำปาง

การวิเคราะห์บริบท จังหวัดลำปาง ผ่านกลไกการสำรวจ การสัมภาษณ์ การเสวนา การประชุมและการจัดเวทีเสวนา ผลการวิจัยพบว่า บริบทของจังหวัดลำปางมีลักษณะพื้นที่ที่เป็นแอ่งคล้ายกระทะ จึงทำให้อากาศร้อนอบอ้าวเกือบตลอดปี ฤดูร้อนก็ร้อนจัด ฤดูหนาวก็หนาวจัด จังหวัดลำปางเป็นเมืองสำคัญเมืองหนึ่งในล้านนา เป็นจุดศูนย์กลางรวมทางด้านศิลปะ วัฒนธรรม วิถีชีวิตและสถาปัตยกรรมล้านนาอันโดดเด่นสมัยกรุงศรีอยุธยา อาณาจักรล้านนา รวมไปถึงนครลำปางได้ตกเป็นเมืองขึ้นของพม่ามานานนับสองร้อยปี ดังนั้น สถาปัตยกรรม วัฒนธรรม โบราณสถานต่างๆ ในเมืองลำปางจึงได้รับอิทธิพลของศิลปะพม่าเห็นได้อย่างชัดเจน อีกทั้งความเก่าแก่และดั้งเดิมทางด้านศิลปะ วัฒนธรรมส่งผลต่อวิถีชีวิตชาวลำปางให้มีการยึดถือปฏิบัติสืบต่อกันมาจนทุกวันนี้ อีกทั้งมีระบบโลจิสติกส์เป็นศูนย์กลางเชื่อมต่อระหว่างภาคเหนือตอนบนและภาคเหนือตอนล่าง เหมาะแก่การลงทุน

สภาพทุนทางสังคมด้านแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและเชิงนิเวศของจังหวัดลำปาง

การวิเคราะห์ทุนทางสังคมด้านแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและเชิงนิเวศ จำนวน 13 อำเภอของจังหวัดลำปางผลจากการจัดเวทีประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม สรุปรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ด้านทำเลที่ตั้งและสถานที่ จังหวัดลำปางมีถนนหลายสาย และส่วนใหญ่มีความปลอดภัย ความสะดวกสบาย สามารถเชื่อมโยงไปสู่เส้นทางอื่นๆ ได้ สามารถเป็นเส้นทางเชื่อมลำเลียงสินค้าจากสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนจีน ผ่านเส้นทาง R3A เข้าสปป.ลาวและค้นหาเส้นทางได้ง่ายเพราะตั้งอยู่ใจกลางของภาคเหนือ ประกอบไปด้วย 16 จังหวัด มีภูเขาล้อมรอบ สมบูรณ์ด้วยป่าไม้
2. ด้านวิถีชีวิตและวัฒนธรรม การมีส่วนร่วมของประชาชนด้านประเพณีวัฒนธรรมอยู่ในระดับสูง มีภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรมการแต่งกายแต่ละอำเภอมีความแตกต่างกัน มีวัฒนธรรมด้านภาษาซึ่งมีภาษาของชุมชนที่หลากหลาย เช่น ภาษาลื้อ ภาษาคำเมืองและภาษาท้องถิ่น วัฒนธรรมด้านอาหารของแต่ละพื้นที่และวัฒนธรรมแต่ละเทศกาลมีความหลากหลาย เช่น ปีใหม่เมือง ประเพณีตานก๋วยสลาก ประเพณีแห่ครัวตาน ประเพณีเลี้ยงผีปู่ย่า สืบชะตาบ้าน และพิธีบวงสรวงสักการะเจ้าพ่อประจำเมือง เป็นต้น
3. ด้านความร่วมมือของหน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชนและท้องถิ่น ปัจจุบันมีหน่วยงานที่หลากหลายให้ความร่วมมือขับเคลื่อนด้านนโยบายยุทธศาสตร์ของจังหวัดส่วนใหญ่จะเป็นตัวแทนของทุกภาคส่วนระดับชุมชน ท้องถิ่นและจังหวัด เพื่อการขับเคลื่อนกลไกการทำงานด้านการท่องเที่ยวด้วยอินไปสู่นโยบายระดับท้องถิ่น

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มสธ. ครั้งที่ 3 The 3rd STOU Graduate Research Conference

ซึ่งมีการสนับสนุนทางด้านงบประมาณ อุปกรณ์เครื่องมือและบุคลากร องค์ความรู้ ด้วยการมีส่วนร่วมในกิจกรรม ทั้งระดับชุมชน ท้องถิ่นและจังหวัด รวมถึงมีการจัดตั้งกลุ่มวิชาชีพและกลุ่มคลัสเตอร์ เป็นต้น

4. **ด้านความสัมพันธ์ของทรัพยากรมนุษย์** โดยเฉพาะประชาชนภายในท้องถิ่นมีความคิด ความผูกพัน องค์ความรู้ และประสบการณ์ของคนในท้องถิ่น คนในท้องถิ่นมีความเป็นเจ้าของ มีความหวงแหน คนส่วนใหญ่มีการศึกษาและการประกอบอาชีพที่หลากหลายเพราะมีหน่วยงานภาครัฐสนับสนุน แต่ละชุมชนมีความสัมพันธ์ของเครือญาติและเครือข่ายที่แน่นแฟ้นเป็นปึกแผ่น

5. **ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีความอุดมสมบูรณ์และหลากหลาย** จำนวน 13 อำเภอของจังหวัดลำปางมีป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์ มีสินค้าพื้นเมืองในแต่ละเทศกาล มีธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ประวัติศาสตร์ของพื้นที่ ร่องรอยอารยธรรมและสถาปัตยกรรม

6. **ตำนานแหล่งท่องเที่ยว** จังหวัดลำปางมีสภาพพื้นที่ที่หลากหลายมีตำนานของชุมชน แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โบราณสถาน ประวัติศาสตร์ สภาพความเป็นอยู่ วิถีชีวิตของคนในชุมชน แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และภูมิปัญญาท้องถิ่น

7. **ความดั้งเดิมของชุมชน** จุดกำเนิดของมนุษย์ จุดกำเนิดของตำนานหรือเรื่องความมีชื่อเสียงมานานของแต่ละชุมชน ความเก่าแก่ของสถานที่แต่ละแห่ง ความเก่าแก่ของชุมชน เรื่องเล่าพื้นบ้าน ตำนานของพื้นที่หรือชุมชน ความเชื่อของคนในพื้นที่ พิธีกรรมและองค์ความรู้ของชุมชน

สรุปได้ว่าทุนทางสังคมด้านแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและเชิงนิเวศของจังหวัดลำปาง จากการจัดเวทีประชุม สามารถสรุปและจำแนกได้ 7 ด้าน ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น ซึ่งแต่ละด้านจะมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่มีความน่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง เหมาะสมแก่การพัฒนาไปสู่อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เพื่อเป็นการนำเสนอเอกลักษณ์ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดลำปางต่อไป

ผลการทดลองเส้นทางการท่องเที่ยวโดยผู้ประกอบการท่องเที่ยวและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

หลังจากที่มีการพัฒนาระบบสารสนเทศ เพื่อการสืบค้นด้านแหล่งท่องเที่ยวและเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและเชิงนิเวศของจังหวัดลำปางเรียบร้อยแล้ว คณะผู้วิจัยได้มีการทดสอบเส้นทางการท่องเที่ยวโดยผู้ประกอบการท่องเที่ยวและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องด้วยการทดสอบกับระบบสารสนเทศฯ จำนวน 105 คน ผลการวิจัยพบว่า ด้านสารสนเทศที่น่าสนใจมีความน่าสนใจมีความชัดเจน ถูกต้อง น่าเชื่อถือ และตรงกับความต้องการมีค่าเฉลี่ย 4.52 อยู่ในระดับดีมาก ด้านความสะดวกในการสืบค้นข้อมูลและวางแผนเส้นทางการท่องเที่ยวมีค่าเฉลี่ย 4.68 อยู่ในระดับดีมาก

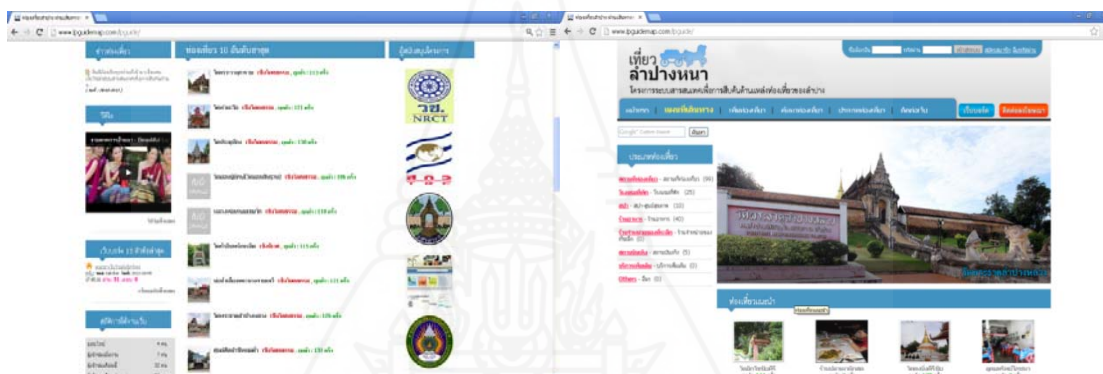
ภาพที่ 3 การวิเคราะห์การทดสอบใช้ระบบสารสนเทศเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและเชิงนิเวศของจังหวัดลำปาง

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มสธ. ครั้งที่ 3 The 3rd STOU Graduate Research Conference

การประเมินผลระบบสารสนเทศแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและเชิงนิเวศของจังหวัดลำปางโดยผู้ทดลองใช้ระบบจำนวน 105 คน พบว่าด้านองค์ประกอบของระบบประกอบด้วยหัวข้อการจัดวางตำแหน่งองค์ประกอบของเว็บไซต์ สีของเว็บไซต์และตัวอักษรรูปภาพและกราฟิกมีความสวยงาม ชัดเจนและง่ายต่อการใช้งาน ระบบมีความรวดเร็วในการแสดงผลและเข้าถึงข้อมูลได้ง่าย มีระดับค่าเฉลี่ย 4.57 อยู่ในระดับดีมาก ด้านการใช้งานประกอบด้วยหัวข้อเป็นสื่อเพื่อใช้เผยแพร่และประชาสัมพันธ์ประโยชน์เชิงการท่องเที่ยว/เชิงธุรกิจและการมีส่วนร่วมในการจัดการเว็บไซต์ การท่องเที่ยวมีระดับค่าเฉลี่ย 4.71 อยู่ในระดับดีมาก และด้านจัดเส้นทางท่องเที่ยวประกอบด้วยสารสนเทศที่น่าสนใจ มีความชัดเจน ถูกต้อง น่าเชื่อถือและตรงกับความต้องการความสะดวกในการสืบค้นข้อมูลและวางแผนเส้นทาง การท่องเที่ยวมีระดับค่าเฉลี่ย 4.60 อยู่ในระดับดีมาก

การออกแบบส่วนติดต่อกับผู้ใช้ฐานข้อมูลและระบบสารสนเทศ

หน้าของ Home page ที่ได้ทำการออกแบบไว้ใน <http://www.lpguidemap.com> ดังภาพที่ 4

ภาพที่ 4 หน้าแรกของเว็บไซต์ <http://www.lpguidemap.com>

การเชื่อมโยงสารสนเทศเชิงวัฒนธรรมและเชิงนิเวศกับจังหวัดที่อยู่ในเส้นทาง R3A

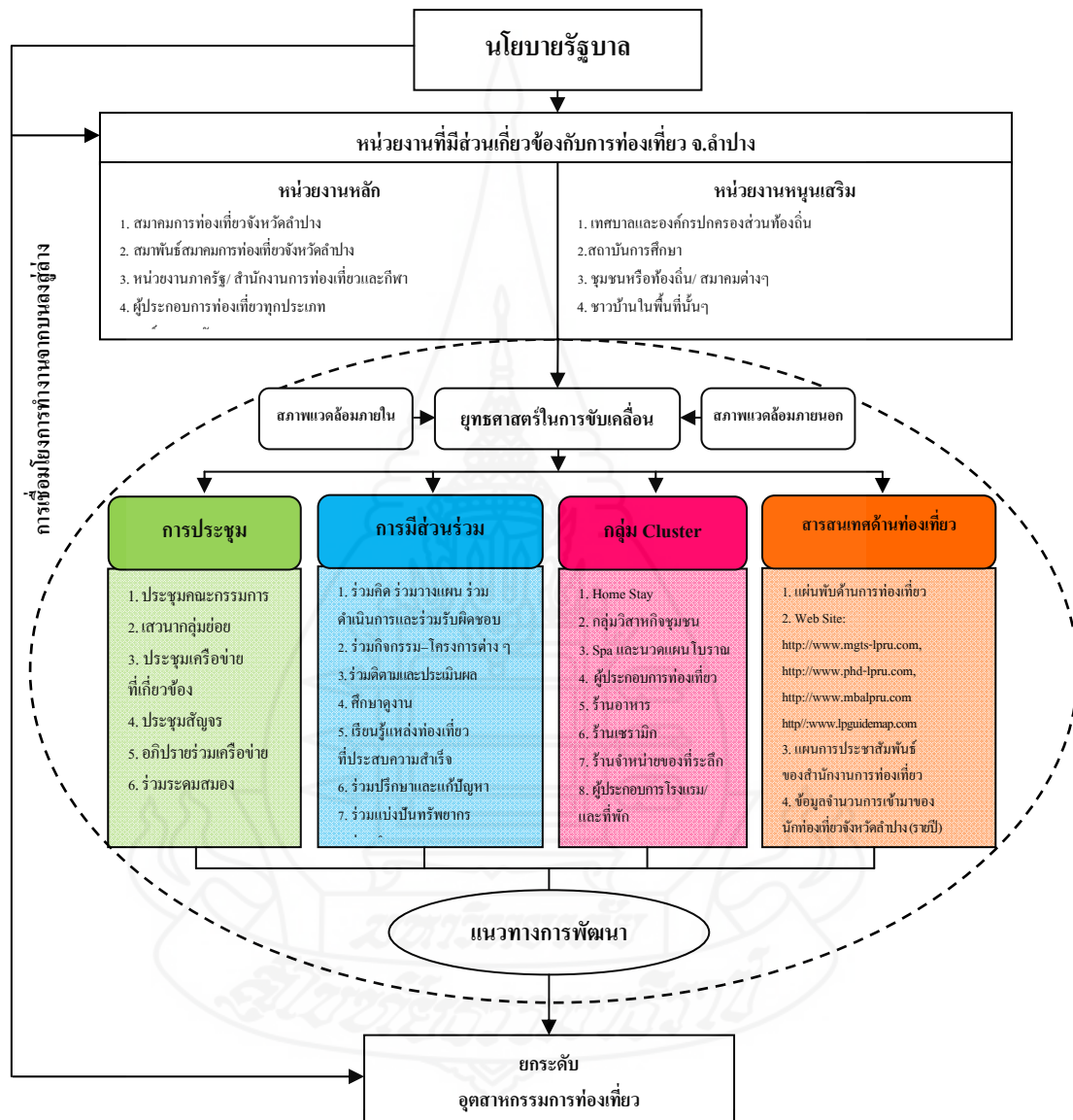
ผลการวิจัย พบว่าคณะวิจัยได้ทำการประสานงานกับตัวแทนหน่วยงานที่กำหนดไว้ในเป้าหมายของงานวิจัยเพื่อนำไปติดตั้งระบบสารสนเทศแต่ละองค์การ สามารถเชื่อมโยงกับจังหวัดเชียงราย เชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง พะเยาและแพร่ (เส้นทาง R3A) ตามเว็บไซต์ คือ www.lpguidemap.com เพื่อให้ชาวบ้านผู้ให้บริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งภายในและภายนอกชุมชน เกิดการใช้ประโยชน์ด้านแหล่งท่องเที่ยวร่วมกัน ตลอดจนมีส่วนร่วมเข้ามากำหนดเส้นทางตามความต้องการเส้นทางท่องเที่ยวของแต่ละบุคคล

ความเป็นไปได้ในการบูรณาการหน่วยงานที่มีส่วนได้ส่วนเสียด้านการท่องเที่ยว

ผลการศึกษาความเป็นไปได้ในการบูรณาการหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผ่านการประชุมคณะกรรมการที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว โดยใช้รูปแบบการประชุมที่หลากหลาย ตลอดจนการใช้องค์การรับจ้าง (outsourcings) ด้วยการระดมสมองแบบมีส่วนร่วม ดังภาพที่ 5 เพื่อทำการวางแผนเชิงรุกในการทำงานไม่ว่าจะเป็นการร่วมคิดร่วมดำเนินการ ร่วมรับผลประโยชน์ ร่วมประเมินผลการทำงานและร่วมบำรุงรักษาด้วยการมีส่วนร่วมกับทุกภาคส่วน เน้นการจัดกลุ่มคลัสเตอร์ ตามฐานความเชี่ยวชาญ ด้วยการจัดกลุ่มคลัสเตอร์ด้วยระบบห่วงโซ่อุปทานของอุตสาหกรรม การท่องเที่ยว จากการสำรวจครั้งนี้ จำแนกได้ 8 กลุ่มคลัสเตอร์ที่เกี่ยวข้อง จำนวน 13 อำเภอ คือ (1) กลุ่ม Home Stay

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มสธ. ครั้งที่ 3
The 3rd STOU Graduate Research Conference

(2) กลุ่มวิสาหกิจชุมชน (3) กลุ่ม Spa และนวดแผนโบราณ (4) กลุ่มผู้ประกอบการท่องเที่ยว (5) กลุ่มร้านอาหาร (6) กลุ่มอุตสาหกรรมเชรามิก (7) กลุ่มร้านค้าหน้าของที่ระลึก และ (8) กลุ่มผู้ประกอบการโรงแรมและที่พัก ภายใต้งานร่วมมือในการจัดทำสารสนเทศของการท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวให้เกิดการยกระดับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไทยให้เกิดความยั่งยืน ดังภาพที่ 5

ภาพที่ 5 รูปแบบการบูรณาการองค์กรหรือหน่วยงานทางการท่องเที่ยวในจังหวัดลำปาง

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มสธ. ครั้งที่ 3 The 3rd STOU Graduate Research Conference

อภิปรายผลการวิจัย

บริบทจังหวัดลำปางมีศักยภาพที่โดดเด่นในเรื่องการคมนาคมและระบบโลจิสติกส์ด้านความเป็นศูนย์กลาง เชื่อมต่อระหว่างภาคเหนือตอนบนและภาคเหนือตอนล่าง มีความสะดวกในการเดินทาง ทั้งทางเครื่องบิน รถยนต์ และรถไฟ เหมาะสมที่จะเป็นศูนย์กลางและปัจจัยเอื้ออำนวยในด้านต่างๆ ของภาคเหนือและประเทศเพื่อนบ้าน มีสถานศึกษาระดับอุดมศึกษาทั้งภาครัฐและเอกชนอยู่จำนวน 12 แห่ง

ทุนทางสังคมของจังหวัดลำปางมีความหลากหลายนับได้ว่าจังหวัดลำปางมีวิถีชีวิต ความเป็นอยู่และวัฒนธรรม การมีส่วนร่วมของประชาชน ทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์และมีความหลากหลาย ประเพณีวัฒนธรรมที่เป็น ปึกแผ่น มีภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรมการแต่งกายแต่ละอำเภอมีความแตกต่างกัน มีวัฒนธรรมด้านภาษา ซึ่งมีภาษา ของชุมชนที่หลากหลาย เช่น ภาษาลื้อ ภาษาคำเมืองและภาษาท้องถิ่น วัฒนธรรมด้านอาหารของแต่ละพื้นที่และ วัฒนธรรมแต่ละเทศกาลมีความหลากหลาย ส่งผลให้เป็นจุดแข็งของจังหวัดลำปางที่จะดำเนินการบูรณาการทรัพยากร เหล่านี้มาหนุนเสริมการท่องเที่ยว ดังงานวิจัยของภราดร พัทธวิเชียร (2539: 29); เสรีวงศ์ไพจิตร (2537: 22); วัลลิพันธุ์ สติวิทยุทธการและคณะ (2538: 3) ที่สรุปว่าการท่องเที่ยวที่มีความสำคัญกับธรรมชาติสิ่งแวดล้อมต้องอนุรักษ์ทรัพยากร ธรรมชาติและวัฒนธรรมเหล่านั้นให้ดีที่สุด เพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนทั้งในเชิงเศรษฐกิจสังคมและสิ่งแวดล้อม โดยไม่ให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมหรือกระทบน้อยที่สุด รวมถึงการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมขนบธรรมเนียม ประเพณีและค่านิยมตลอดจนวิถีชีวิตเอกลักษณ์ของท้องถิ่น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างจิตสำนึกของแต่ละคน ให้ตระหนักถึงความจำเป็นและความสำคัญอย่างยั่งยืนในอันที่จะอนุรักษ์สภาพแวดล้อมบริเวณโดยรอบประชาชน ในพื้นที่ต้องมีส่วนร่วมในการวางแผน การตัดสินใจและสามารถได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวต้องคำนึงถึง ความพอใจของนักท่องเที่ยวเป็นสำคัญ

ผลงานวิจัยสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) ที่สรุปว่า ทรัพยากรธรรมชาติเป็นสิ่งที่มีความค่า ซึ่งไม่ว่าจะเป็นอดีตหรือปัจจุบันยังเป็นที่ต้องการของมนุษย์ในการทำ กิจกรรมต่างๆ เพื่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ เนื่องจากทรัพยากรธรรมชาติ เป็นสิ่งที่มนุษย์ทุกคนนำมาใช้ให้เกิด ประโยชน์แก่ตนเองอันนำมาซึ่งปัจจัยสี่ที่เป็นปัจจัยพื้นฐานในการดำเนินชีวิตได้แก่ อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่มและยารักษาโรค ด้วยการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อให้สามารถอำนวยประโยชน์ให้แก่มนุษย์ ให้มากที่สุด ยาวนานที่สุดเท่าที่จะทำได้ในขณะที่เดียวกันถ้ามีการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรของ มนุษย์แล้วย่อมมีผลต่อทรัพยากร ไม่ว่าจะเป็นทางด้านกายภาพและชีวภาพที่อยู่ในระบบนิเวศของธรรมชาติ รวมถึงคุณภาพชีวิตและมีลักษณะความสัมพันธ์ขององค์ประกอบแต่ละส่วนอย่างใกล้ชิด สิ่งเหล่านี้สามารถ นำไปใช้ประโยชน์ในการจัดการสิ่งแวดล้อมโดยใช้หลักพลวัตรของระบบมาใช้ในการจัดการทรัพยากร สิ่งแวดล้อมซึ่งเป็นพื้นฐานของระบบสิ่งแวดล้อมให้คงอยู่อย่างยั่งยืนขณะเดียวกันผู้มีส่วนเกี่ยวข้องสามารถ นำไปใช้ประโยชน์เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิตของมนุษย์ได้อย่างเหมาะสม

ผลการวิจัยด้านทุนทางสังคมด้านแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและเชิงนิเวศของจังหวัดลำปาง จากการ จัดเวทีประชุม สามารถสรุปและจำแนกได้ 7 ด้าน คือ (1) ด้านทำเลที่ตั้งและสถานที่จังหวัดลำปาง (2) ด้านวิถีชีวิต และวัฒนธรรม (3) ด้านความร่วมมือของหน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชนและท้องถิ่น (4) ด้านความสัมพันธ์ของ ทรัพยากรมนุษย์ (5) ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีความอุดมสมบูรณ์และหลากหลาย (6) ด้านแหล่งท่องเที่ยว

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มสธ. ครั้งที่ 3 The 3rd STOU Graduate Research Conference

และ (7) ความดั้งเดิมของชุมชน โดยที่ผลการวิจัยสอดคล้องกับแนวคิดของ Robert Putnam (1993) และดวงสมร พิกสังข์ (2552) ที่ได้นำเสนอว่า ทูทางสังคมมิได้เป็นปัจจัยการผลิตโดยตรง หากแต่เป็นตัวกลางในการเข้าถึงปัจจัยการผลิตหรือทุนอื่น เช่น ข่าวสารข้อมูล เครือข่าย ทุนมนุษย์ ทุนกายภาพและทรัพยากรธรรมชาติ โดยผ่านความสัมพันธ์ทางสังคมหรือโครงสร้างทางสังคมนั่นเอง สายสัมพันธ์กับเครือข่ายผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ตลอดจนงานวิจัยของริกา อังกูร และคณะ (2549) ได้สรุปว่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะมีความสัมพันธ์กับภูมิปัญญาท้องถิ่น เพราะเป็นการท่องเที่ยวที่ให้ความรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิตและความงดงาม ศิลปวัฒนธรรมไทยที่มีความวิจิตรอลังการและแตกต่างจากชาติอื่นและเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่กำลังได้รับความนิยมในหมู่นักท่องเที่ยว ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า ทูทางสังคมที่มีความหลากหลายมักให้ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจได้โดยผ่านสองช่องทาง คือ การลดต้นทุนทางธุรกรรม ลดการสูญเสียด้านเวลาและการลดต้นทุนการตรวจสอบดูแล ส่งผลให้การท่องเที่ยวเกิดประสิทธิผลและประสิทธิภาพมากขึ้น

อนึ่งงานวิจัยของปรีชา ปาโนรัมย์ (2552) และเกศินี พรหมบุตร (2554) ได้สนับสนุนงานวิจัยนี้ในประเด็นทุนทางสังคม การมีส่วนร่วมของประชาชน ความพร้อมของชุมชนและทรัพยากรที่มีอยู่จะเป็นปัจจัยในการเพิ่มศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวในที่สุด รวมถึงแนวคิดของ Elizabeth, (1991: 114-115) ได้กล่าวถึงการท่องเที่ยวว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่เอื้อประโยชน์ต่อการอนุรักษ์อันเนื่องมาจากการมีรายได้ สำหรับการดูแลรักษาพื้นที่ การสร้างงานให้ชุมชนหรือท้องถิ่นและการสร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม อนึ่งหากแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งจะมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว มีความน่าสนใจย่อมจะเหมาะสมแก่การพัฒนาไปสู่อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ผ่านการนำเสนอเอกลักษณ์ด้านการท่องเที่ยวของแต่ละพื้นที่เป็นสำคัญ

ความเป็นไปได้ในการบูรณาการทุนทางสังคมในการทำงานแบบมีส่วนร่วมจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในลักษณะต่างๆ เหล่านี้ มุ่งเน้นการประสานเชื่อมโยงการทำงานระหว่างภาคส่วนต่างๆ เพื่อให้หน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน ภาคประชาชนสามารถบริหารจัดการงาน แก้ไขปัญหาและพัฒนาพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ และตอบสนองความต้องการของประชาชนหรือผู้มีส่วนได้ ส่วนเสียของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว นอกจากนี้การบูรณาการทุนทางสังคมของท้องถิ่นยังเพิ่มความสามารถในการแข่งขันผ่านสามารถในการใช้ทรัพยากรต่างๆ ร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพดังแนวคิดของBarney (1991) พร้อมรับการปรับอย่างต่อเนื่องลดความสูญเปล่า ข้ำซ้อนในการบริหารจัดการ ลดค่าใช้จ่ายในการตรวจติดตาม และตรวจประเมินและท้ายที่สุดสามารถสร้างภาพลักษณ์ที่ดีแก่องค์กร

นอกจากนี้ ทุนทางสังคมด้านความไว้วางใจ (trust) บรรทัดฐาน (norms) และเครือข่าย (networks) ซึ่งสามารถปรับปรุงประสิทธิภาพของสังคมด้วยการส่งเสริมเกื้อหนุนการร่วมมือในการดำเนินงานซึ่งกันและกันอีกทั้งมุมมองของ Ostrom (1994) ยังชี้ให้เห็นถึงกระบวนการเกิดของทุนทางสังคม อันเริ่มมาจากประชาชนในสังคมที่มีระบบคิดและค่านิยมที่ร่วมกัน ดังนั้นทุนทางสังคมในรูปเครือข่ายส่งผลให้เกิดการเพิ่มศักยภาพในการทำงานช่วยลดต้นทุนในการทำงานได้มากกว่าการทำงานแบบปัจเจกชน เกิดจารีตประเพณีที่เกี่ยวกับการพึ่งพาอาศัยกันหรือต่างตอบแทนทำให้องค์กรทุกประเภทมีความแข็งแกร่งและมีพลังมากขึ้น จนท้ายที่สุดเกิดความไว้วางใจระหว่างกันของคนในเครือข่ายทำให้การติดต่อและระบบข้อมูลข่าวสารมีความสะดวกรวดเร็วและมีการนำความสำเร็จร่วมกันในอดีตมาใช้ประโยชน์เพื่อสร้างความร่วมมือในอนาคต

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มสธ. ครั้งที่ 3 The 3rd STOU Graduate Research Conference

การทดลองเส้นทางการท่องเที่ยวจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและประเมินผลศักยภาพของสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและเชิงนิเวศโดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายในจังหวัดลำปางและผู้ประกอบการท่องเที่ยว จำนวน 105 คน พบว่า ด้านสารสนเทศที่น่าสนใจมีความน่าสนใจ มีความชัดเจน ถูกต้อง น่าเชื่อถือ และตรงกับความต้องการมีค่าเฉลี่ย 4.52 อยู่ในระดับดีมาก ด้านความสะดวกในการสืบค้นข้อมูลและวางแผนเส้นทางการท่องเที่ยวมีค่าเฉลี่ย 4.68 อยู่ในระดับดีมาก ดังงานวิจัยของปรีชา ปาโนรัมย์ (2552); เกศินี พรหมบุตร (2554); ภักธินา อภิสุภกรกุล และคณะ (2550) ที่สรุปว่าสารสนเทศมีความจำเป็นสำหรับนักท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นสถานที่พักแรม ร้านอาหาร แหล่งท่องเที่ยวและร้านจำหน่ายของที่ระลึก ต้องการทราบข้อมูลต่าง ๆ เพื่อประกอบการพิจารณาในการเดินทาง นอกจากนี้แล้วแนวทางการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนก็ยังเป็นสิ่งที่นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศอยากให้เกิดขึ้น เพื่อเป็นการทำให้แหล่งท่องเที่ยวสามารถคงอยู่ได้อีกในอนาคตต่อไป

การเชื่อมโยงสารสนเทศเชิงวัฒนธรรมและเชิงนิเวศกับจังหวัดเชียงราย เชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง พะเยา และแพร่ (เส้นทาง R3A) ด้วยการประสานงานกับตัวแทนหน่วยงานภาครัฐและเอกชนทั้งระดับจังหวัด อำเภอ ตำบลและท้องถิ่น อันรวมไปถึงจังหวัดเชียงราย เชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง พะเยาและแพร่ (เส้นทาง R3A) เพื่อให้ผู้ใช้บริการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและเชิงนิเวศทั่วประเทศได้ใช้สารสนเทศในการตัดสินใจเดินทางมาท่องเที่ยวบนพื้นฐานของความต้องการและความคาดหวังด้านแหล่งท่องเที่ยวเป็นที่ตั้ง

ตอบโจทย์ในการวิจัย

สภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและเชิงนิเวศของจังหวัดลำปางที่ผ่านมาเป็นอย่างไรผลการวิจัยพบว่าการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดลำปางอยู่ในลักษณะต่างคน ต่างทำ ขาดเจ้าภาพหลักที่จะรับผิดชอบในการทำงานอย่างจริงจัง มีการประสานงานกันเป็นส่วนน้อย ทั้ง ๆ ที่ทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวมีความหลากหลาย ไม่มีการใช้จุดเด่นของพื้นที่ให้เกิดประโยชน์หรืออุปสรรค ด้านานและเรื่องราวอย่างเป็นรูปธรรมหรือบางพื้นที่มีสิ่งเหล่านี้แต่ไม่มีการประชาสัมพันธ์เชิงรุก เพื่อให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายอย่างจริงจัง

ผลจากการบูรณาการทุนทางสังคมของแหล่งท่องเที่ยวในการเชื่อมโยงสู่การพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของจังหวัดลำปางส่งผลต่อระบบเศรษฐกิจสร้างสรรค์มากน้อยเพียงใด ผลการวิจัย พบว่าการบูรณาการทุนทางสังคมส่งผลต่อระบบเศรษฐกิจสร้างสรรค์มากพอสมควร เนื่องจากในปัจจุบันผู้ประกอบการท่องเที่ยวมีความสามารถในการแข่งขันมากขึ้นผ่านความสามารถในการใช้ทรัพยากรต่างๆ ร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพเนื่องจากทุนทางสังคมเกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันของเอกบุคคล กลุ่ม หรือองค์กรผ่านกระบวนการจัดกิจกรรม/ โครงการ ด้วยการร่วมมือกัน ยังมีมากเท่าไรก็อาจเป็นผลดีในแง่ที่ว่าเกิดการเรียนรู้ร่วมกัน ผ่านการรับรู้และส่งผ่านข้อมูลข่าวสารระหว่างกัน ทำให้เกิดคุณค่าบางอย่างที่สามารถยืดโยงและได้รับการยอมรับจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องพร้อมรับการปรับเปลี่ยนอย่างต่อเนื่อง ลดความสูญเปล่า ความซ้ำซ้อนในการบริหารจัดการ ลดค่าใช้จ่ายในการตรวจติดตามและตรวจประเมิน ทำให้อุตสาหกรรมสามารถสร้างภาพลักษณ์ที่ดีแก่หน่วยงานการท่องเที่ยวของจังหวัดลำปาง

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มสธ. ครั้งที่ 3 The 3rd STOU Graduate Research Conference

ข้อเสนอแนะ

1. ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องนำข้อมูลที่เป็นปัจจุบันจากงานวิจัยไปใช้ในการกำหนดนโยบายเพื่อพัฒนาอุตสาหกรรมของจังหวัดลำปาง
2. หัวหน้าหรือตัวแทนของหน่วยงานท้องถิ่น (องค์การบริหารส่วนตำบลและองค์การบริหารส่วนจังหวัด) ควรเข้ามาจับมือทบทวนกับการศึกษาเพื่อส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวให้มีความครอบคลุมในทุกประเภทแบบมีส่วนร่วม

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณ สกว. และ วช. ที่สนับสนุนงบประมาณการวิจัยปี พ.ศ. 2555 ในครั้งนี้ ในการหนุนเสริมโอกาสของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและการศึกษาให้มีความสมบูรณ์ที่สูงขึ้น ผ่านกลไกของงานวิจัยแบบมีส่วนร่วม

เอกสารอ้างอิง

กรมอุทยานแห่งชาติ (2554) อุทยานแห่งชาติในจังหวัดลำปาง สืบเมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม 2555

จาก <http://www.dnp.go.th>.

กรวรรณ (ชีวสันติ) สังขกร (2551) ผลกระทบจากการเป็นเมืองท่าของอำเภอเชียงแสนและอำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (2554) แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2555-2559

คณะกรรมการการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2539) นโยบายและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พ.ศ. 2539-2540.

กรุงเทพมหานคร: กองนโยบายและแผน การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2540) การพัฒนาการท่องเที่ยวเรื่องกลยุทธ์การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

กรุงเทพมหานคร: กองนโยบายและแผน การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.

เกศินี พรหมบุตร (2554) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในเขตเทศบาลตำบลเวียง

อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง.

ดวงสมร พิกสังข์ (2552) การสำรวจทุนทางสังคมและการจัดเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนในเขตเทศบาล

ตำบลสาละยา จังหวัดนครปฐม คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

ธนา แก้วนิล (2555) การเชื่อมโยงเครือข่ายการทำงานด้านการท่องเที่ยวแบบองค์รวมในลักษณะบูรณาการกับ

ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 28 ตุลาคม 2555

ปรีชา ปาโนรัมย์ (2552) บทสรุปผู้บริหาร มาตรฐานการดำเนินงานของบริษัทจัดส่งแรงงานไปต่างประเทศและ

ผลกระทบที่มีต่อแรงงานไทย: กรณีศึกษาบริษัทจัดส่งแรงงานไปต่างประเทศภายในเขตอำเภอเมือง

จังหวัดบุรีรัมย์ กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.).

พรทิพย์ กิจเจริญไพศาล (2553) การศึกษาทรัพยากรท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนชาวมอญ

เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในจังหวัดปทุมธานี หลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการวางแผนและการจัดการการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

พะยอม ธรรมบุตร (2548) เอกสารประกอบการเรียนการสอนเรื่องหลักการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

กรุงเทพมหานคร: สถาบันพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มสธ. ครั้งที่ 3
The 3rd STOU Graduate Research Conference

- ภราเดช พยัคฆ์เขียว (2539) “ความสามารถในการรองรับ” (Carrying Capacity) เพื่อดำเนินการพัฒนา
ทัศนียภาพ อภิสถูปกรณและคณะ (2550) “โครงการการพัฒนาเสนอทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเชื่อมโยงกับเทศกาล
การท่องเที่ยวประจำปีในกลุ่มจังหวัดภาคอีสานใต้”.บุรีรัมย์: มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.
- รติกา อังกูรและคณะ (2549) รายงานวิจัยการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวไทยแบบครบวงจร กรุงเทพมหานคร:
มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- วัลลภพันธ์ สถิติยุทธการ สำอาง หิรัญบุรณะ และพะยอม ธรรมบุตร (2538) *The Greening of Thai Hotel*
กรุงเทพมหานคร: สถาบันพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สถิตินักท่องเที่ยว, กรมการท่องเที่ยว (2553) ข้อมูลการท่องเที่ยว ค้นเมื่อวันที่ 28 พฤษภาคม 2555
จาก <http://www.tourism.go.th/tourism/th/home/tourism.php>.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2547) *ภาวะสังคมไทยไตรมาส 4 ปี 2547*
และภาพรวมสังคมไทยปี 2547 (อัคราณา).
- เสรี วังสัโฬิต (2537) *นิเวศวิทยาการเมือง จุดหักเหอุตสาหกรรมท่องเที่ยว* กรุงเทพมหานคร:
วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักรแหล่งท่องเที่ยวที่ต้องให้ความสำคัญในปัจจุบัน” *จุลสารการท่องเที่ยว*,
เมษายน-มิถุนายน
- Andereck, K. L. , Valentine, K. M. , Knopf, R. C. , and Vogt, C. A. (2005) “Residents’ Perceptions of
Community Tourism Impacts.” *Annals of Tourism Research*, 32 (4): 1056-76.
- Barney, J. B. (1991) Firm resources and sustained competitive advantage. *Journal of Management*. 17 (1) : 99-120.
- Boo, E. (1991) Making ecotourism sustainable: Recommendations for planning, development, and
management. In *Nature Tourism Managing for the Environment*. Washington D.C.: Island Press.
- Gursoy, D. , and Rutherford, D. (2004) “Host attitudes towards tourism – An improved structural model”,
Annals of Tourism Research, 1(3): 495-516.
- Lorde, T. , Greenidge, D. , and Devonish, D. (2011). "Local residents' perceptions of the impacts of the
ICC Cricket World Cup 2007 on Barbados: comparisons of pre- and post-games"
Tourism Management 32: 349-356
- McIntosh, R. , Goeldner, C. , and Ritchie, B (1995) *Tourism Principles, Practices, Philosophies*. (7th ed.).
New York: John Wiley & Sons.
- Nunkoo, R. , and Ramkissoon, H. (2011) Developing a community support model for tourism. *Annals of
Tourism Research*, 38(3): 964-988.
- Pizan, A. , and Mansfeld, Y. (1999) *Consumer Behavior in Travel and Tourism* Oxford : The Haworth Press.
- Putnam, R. D. (1993) The prosperous community: social capital and public life. *American Prospect*, 13: 124-136.
- Troy, L., Dion, G. , and Dwayne, D.(2011). Local residents' perceptions of the impacts of the ICC Cricket World
Cup 2007on Barbados: comparisons of pre- and post-games. *Tourism Management : Research -
Policies – Practice*, 32(2): 349-356.